

Godine koje su pojeli tajkuni

VELIKI GATSBY U NAŠIM MALIM NAHIJAMA

Ahmed Burić

Tekst je preuzet sa radiosarajevo.ba

Dugo se nije dogodila takva stvar, ali eto: u dva dana, dvaput sam gledao *Velikog Gatsbyja*, premda sam davno pokopao iluziju zvanu pisanje filmske kritike: to ima smisla jedino ako u nekom smislu može utjecati na autore, odnosno publiku.

Jer, danas je mjera baš svega - tržište. A ono kaže da je od 105 miliona dolara što je očekivana cijena ovog filma **Baza Luhrmanna**, već u prvih sedam dana samo u Americi, Gatsby na blagajnama zaradio više od pola. Tako da ne vrijedi, ni primjećivati greške, niti bacati "filozofske" iskricе uglavnom, u pravcu glavnog junaka, bogataša u čijoj se vili zabavlja pola New Yorka, a za kojeg niko ne zna kako je stekao bogatstvo. Za **Leonarda Di Capria** ispada da je zvijezda svoje epohe. On je ono što je u svoje vrijeme bio **John Wayne**, pa **Gregory Peck**, poslije njih **Paul Newman** i **Robert Redford**, pa **Dustin Hofmann** i **de Niro (dobro, i Pacino)**, pa **Tom Cruise**, pa **Daniel Day Lewis**... A znamo da svaka epoha ima zvijezdu kakvu zaslužuje.

Da, *Veliki Gatsby* je velika knjiga. Njen autor **F. Scott Fitzgerald** (1896. -1940.) jedan je od najznačajnijih pisaca 20. stoljeća, ali nije dočekao da vidi slavu svojih djela. Označen kao pripadnik "izgubljene generacije", Fitzgerald je, u jednom smislu, antagonist svom (bivšem) prijatelju **Ernestu Hemingwayu**: stari H. je život uzimao velikom kašikom, išao kroz njega velikim koracima, izvještavao iz ratova, ubijao slonove po Africi, izmicao avionskim nesrećama, i skoro sve što je napisao unaprijed je bilo prodato i nagrađivano.

S druge strane Fitzgeraldov život bio je pun trauma ("nekoliko mjeseci prije mog rođenja, moja je majka izgubila drugo dvoje djece koje je imala, mislim da sam tad postao pisac"), neuspješnih pokušaja, nesretnih ljubavi i alkohola, koji će na njegovo zdravlje ostaviti trajne posljedice i na kraju ga, praktično, i dokrajčiti u 44. godini života.

Papa Hemingway

"Papa" Hemingway je bio "jači od života", pravi predstavnik narastajuće Amerike koja će progutati čitav svijet. F.S. Fitzgerald bio je slabiji. Neko duboko ranjen i zaboravljen. F.S. F. je u biti pjesnik, kojeg će "otkriti" nakon njegove smrti i njegovom djelu odati počast koje zaslužuje. Roman koji je kritika dočekala mlako i bezvoljno (prodalo se jedva 24.000 primjeraka prvog izdanja) *The Great Gatsby* je danas obavezna američka lektira, nešto bez čega se ta kultura ne može zamisliti. Sve to je Hemingway priznao u svojoj autobiografiji *A movable feast* (Pokretni praznik) u kojoj duhovito opisuje (nesretnog) Fitzgeralda.

Fitzgeraldova opsesija bili su tajkuni. Gatsby je, naravno, tajkun, novi “aristokrat” koji ima tajne – o tome kako je postao ratnik i kako se u ratu obogatio kruže najrazličitije priče. No, on ima i tajnu, najskriveniju od svih, a to je da je jednom imao ljubav koja nije mogla sačekati da postane nešto u životu i koja se udala za sportsku zvijezdu s koledža, bogatog i razmetnog sina iz “dobre” familije. I tu kreće kolo, koje završava krvavo, kao što to obično biva s neispričanim, mračnim tajnama, povezanim s porijeklom imovine, novca, bogatstva, biznisa, na kraju i ljubavi. I posljednji, nedovršeni roman F.S. Fitzgeralda, izašao nakon piščeve smrti bavi se istom stvari. Ljubav posljednjeg tajkuna, tako je knjigu nazvao njegov prijatelj, književni kritičar **Edmund Wilson**.

Kad pogledam **grad s brda iznad Sarajeva danas**, istovremeno me obuzmu milina i zebnja. Grad se širi, dobija nove oblike, umire i rađa se u isti čas, dobija nove stanovnike i zakone, ispraća stare ljude i običaje. Pogledom dominiraju velike zgrade, neboderi koji se grade s jedne strane proriču (svijetlu) budućnost, a s druge podsjećaju na (mračnu) prošlost kroz koju trebamo proći.

Leonardo di Caprio kao Jay Gatsby, Foto: Theweek.com

Možda me je cijela ova priča tako zdrmala jer pokušavam naći odgovor na pitanje - **ko je naš Gatsby?** Ministar sigurnosti F.R.? Član predsjedništva B.I.? “Misteriozni” logističar H.Č. kojeg “nema u papirima”, ali se zna da većina novaca koja pristiže sa Istoka (da li samo odatle?) prolazi kroz njegove ruke? Ministar vanjskih poslova Z.L.? Neko četvrti?

Svi oni skupa?

Ko, zapravo, vuče niti paukove mreže u koju smo uhvaćeni zadnjih petnaestak godina od rata naovamo, i zar su stvari (grad, država) morale baš ovako propasti?

Gatsby je, dakle, metafora, ali i stvarnost. Možda su Fitzgeraldova tuga i depresija proizašle iz činjenice da je – kao svaki pravi pjesnik – pišući i živeći u vremenu poslije (Prvog svjetskog rata) anticipirao rasap društva koje se, umjesto da se digne nakon velike katastrofe, izgubilo u transakcijama nekolicine tipova koji “drmaju”.

Krađa sadašnjosti i prošlosti

Sve što pišemo jednom će biti prah i pepeo. Ali, od godina koje su pojeli tajkuni, ostat će neke rečenice. Poput one kojom završava Veliki Gatsby:

“Tako plovimo dalje, kao čamci protiv matice, bez prestanka nošeni u prošlost.”

U prošlost s kojom nismo raščistili, ali pouzdano možemo tvrditi da su je, kao i sadašnjost, ukrali neki ljudi koji bi, danas, kad bi im bilo dozvoljeno, ponovo zaratili iz istog razloga. Da se obogate.

Ispada da je **sreća pa su naše nahije tako male.**

I da u njima nema mjesta za više od jednog Gatsbyja.

Ta borba će, čini se, uskoro početi. I biti više nego zanimljiva. Šteta da neće biti nekoga s Fitzgeraldovim darom da to opiše, ali neko će već to učiniti.

Red je, a i krajnje je vrijeme.